

๑. วัฒนธรรมปัญหา ๓๑

พระราชชาติธรรมาภิบาลว่า "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน พระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ทรงภาสิตพระพุทฺธพจนันนี ว่า 'ภิกษุทั้งหลาย ถ้าบุคคลทั้งหลายอื่น พึงกล่าวสรรเสริญคุณของเราผู้ตถาคต หรือกล่าวสรรเสริญคุณแห่งพระธรรมแห่งพระสงฆ์ก็ดี, ท่านทั้งหลายไม่ควรจะกระทำความเพิลิตเพลิน ไม่ควรจะทำ โสมนัสสติใจ ไม่ควรจะทำ ความเหิมจิต ในการที่บุคคลทั้งหลายกล่าวสรรเสริญคุณนั้น' ดังนี้. อนึ่ง พระตถาคตเมื่อพรหมณ์ชื่อเสละ กล่าวสรรเสริญคุณตามเป็นจริงแล้วอย่างไร พระองค์มีความ เพิลิตเพลินและดีพระหฤทัย เหิมพระหฤทัยยิ่ง ตริสระบุคุณของพระองค์ยิ่งขึ้นไปแก่เสละ พรหมณ์นั้นว่า 'ดูก่อนเสละ เราผู้ตถาคตเป็นพระราชา เป็นพระราชาโดยธรรม ไม่มีใครจะยิ่งกว่า เราผู้ ตถาคตยังจักรโดยธรรมให้เป็นไป จักรอันใด ๆ พึงให้เป็นไปเทียมไม่ได้' ดังนี้. พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ถ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วว่า 'ภิกษุทั้งหลาย ถ้าบุคคลทั้งหลายอื่น กล่าวสรรเสริญคุณของเราผู้ ตถาคต หรือกล่าวสรรเสริญคุณของพระธรรม ของพระสงฆ์ก็ดี, ท่านทั้งหลายไม่ควรจะกระทำความ เพิลิตเพลิน ไม่ควร จะกระทำความโสมนัสสติใจ ไม่ควรจะทำ ความเหิมจิต ในการที่บุคคลทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญคุณนั้น' ดังนี้, ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'เมื่อเสละพรหมณ์กล่าวสรรเสริญพระคุณตามเป็น จริงอย่างไร พระองค์มีความเพิลิตเพลินแล้ว ดีพระหฤทัย เหิมพระหฤทัย ตริสระบุคุณของพระองค์แก่ เสละพรหมณ์นั้น' ดังนี้ นั้นเป็นผิด. ถ้าว่า เมื่อเสละพรหมณ์กล่าวสรรเสริญพระคุณตามเป็นจริง อย่างไร พระองค์มีความเพิลิตเพลินแล้ว ดีพระหฤทัย เหิมพระหฤทัย ตริสระบุคุณของพระองค์แก่เสละ พรหมณ์นั้นยิ่งขึ้นไป,' ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'ภิกษุทั้งหลายถ้าบุคคลทั้งหลายอื่น กล่าวสรรเสริญคุณ ของเราผู้ตถาคต หรือกล่าวสรรเสริญคุณของพระธรรมพระสงฆ์ก็ดี, ท่านทั้งหลายไม่ควรจะกระทำ ความเพิลิตเพลิน ไม่ควรจะทำ ความโสมนัส ไม่ควรจะทำ ความเหิมจิต ในการที่บุคคลทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญคุณนั้น' ดังนี้ แม้นั้นก็ผิด. ปัญหาเมื่อนี้สองเงื่อนไข มาถึงพระผู้เป็นเจ้าแล้ว, พระผู้เป็นเจ้า พึงแก้ไขขยายออกให้แจ้งชัดเถิด."

พระเถระเจ้าทูลว่า "ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ทรงภาสิตพระพุทฺธพจนันนีแล้วว่า 'ภิกษุทั้งหลาย บุคคลทั้งหลายอื่น กล่าวสรรเสริญของเราผู้ตถาคต หรือกล่าวสรรเสริญคุณของพระ ธรรมพระสงฆ์ก็ดี, ท่านทั้งหลายไม่ควรจะกระทำความเพิลิตเพลิน ไม่ควรจะทำ ความโสมนัส ไม่ ควรจะกระทำ ความเหิมจิต ในการที่บุคคลทั้งหลายกล่าวสรรเสริญคุณนั้น' ดังนี้. อนึ่ง เมื่อเสละ พรหมณ์กล่าวสรรเสริญพระคุณตามเป็นจริงอย่างไร พระองค์มีความเพิลิตเพลินแล้ว ดีพระหฤทัย เหิมพระหฤทัย ตริสระบุคุณของพระองค์แก่เสละพรหมณ์นั้นยิ่งขึ้นไปว่า 'ดูก่อนเสละ เราเป็น พระราชา เป็นพระราชาโดยธรรม ไม่มีใครจะยิ่งกว่า เรายังจักรโดยธรรมให้เป็นไป จักรอันใด ๆ พึงให้

เป็นไปเทียมไม่ได้" ดังนี้ จริ่ง. พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อทรงแสดงลักษณะแห่งความเป็นเองทั้งรสแห่ง
ธรรม ความเป็นเองเป็นของไม่ผิด เป็นของจริงของแท้ ความเป็นอย่างนั้นของพระธรรมก่อน จึงตรัสว่า
'ภิกษุทั้งหลาย บุคคลทั้งหลายอื่น กล่าวสรรเสริญคุณของเราผู้ตถาคต หรือกล่าวสรรเสริญคุณของพระ
ธรรมพระสงฆ์ก็ดี, ท่านทั้งหลายไม่ควรจะกระทำความเพลิดเพลिन ไม่ควรจะทำกระทำความโลมหนัส ไม่
ควรจะทำกระทำความเหิมจิต ในการที่บุคคลทั้งหลายกล่าวสรรเสริญคุณนั้น ดังนี้. ก็แต่ว่า พระพุทธพจน์
ใด เมื่อเสละพราหมณ์กล่าวสรรเสริญพระคุณตามความเป็นจริงแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าข้าตรัสระบ
พระคุณพระองค์ แก่เสละพราหมณ์นั้นยิ่งขึ้นไปว่า 'ดูก่อนเสละ เราเป็นพระราชา เป็นพระราชาโดย
ธรรม ไม่มีใครจะยิ่งกว่า' ดังนี้, พระพุทธพจน์นั้น พระองค์จะได้ตรัสแล้วเพราะเหตุแห่งลากก็หาไม่ จะ
ได้ตรัสแล้วเพราะเหตุแห่งยศก็หาไม่ จะได้ตรัสแล้วเพราะเหตุแห่งฝักฝ่ายก็หาไม่ จะได้ตรัสแล้วโดย
ความเป็นผู้รู้อันเตวาสิกก็หาไม่ พระพุทธพจน์นั้น พระองค์ตรัสแล้วด้วยความไหวตาม ด้วยความ
กรุณา ด้วยอำนาจแห่งประโยชน์เกื้อกูลว่า 'ความตรัสรู้ธรรมจักมีแก่เสละพราหมณ์นี้ด้วย แก่มาณพ
ทั้งหลายสามร้อยด้วย โดยอุบายอย่างนี้' ดังนี้ โดยแท้แล, เพราะเหตุนี้ พระองค์จึงตรัสสรรเสริญคุณ
ของพระองค์ยิ่งขึ้นไปอย่างนี้ว่า 'ดูก่อนเสละ เราเป็นพระราชา เป็นพระราชาโดยธรรม ไม่มีใครจะยิ่ง
กว่า ดังนี้."

ร. "ดีละ พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ข้อวิสัยนาปัญหาที่สนม
อย่างนั้น, ข้าพเจ้ายอมรับอย่างนั้น."